

Asia: VN/2160/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Kysymykset lausunnon antajille

Millaisia huomioita teillä on oppivelvollisuuslakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Oppivelvollisuuslain 4 pykälässä säädetään oppivelvollisuuden suorittamisesta perusopetuksen suorittamisvelvollisuuden jälkeen ja 5 §:ssä oppivelvollisuuden suorittamisesta eräissä tilanteissa. Näkövammaisten liitto suhtautuu varauksellisesti luonnoksessa esitettävään oppivelvollisuuden suorittamiseen nuorten työpajatoiminnassa. Työpajatoiminta ei saa muodostua varsinaiseksi oppivelvollisuuden suorittamistavaksi eikä vaihtoehdoksi koulutusmuotoiselle opetukselle, erityisesti näkövammaisten nuorten kohdalla. On hyvä, että oppivelvollisuuden suorittamista työpajatoiminnassa on ajallisesti rajattu, mutta se ei välttämättä poista näkövammaisten ja kuulonäkövammaisten nuorten kohtaamia ongelmia tämän suoritustavan kanssa. Näkövammaiset nuoret tarvitsevat usein yksilölliset tarpeet huomioivaa opetusta, saavutettavia oppimateriaaleja sekä sellaista ohjausta, jota työpajatoiminnassa ei ole lähtökohtaisesti saatavilla.

Asuinkunnan ohjaus ja valvontavastuun on toteuduttava käytännössä aktiivisena seurantana ja velvollisuutena ohjata oppivelvollinen viivytyksettä koulutukseen, jossa hänen yksilöllinen tuen tarpeensa voidaan huomioida.

Oppivelvollisuuslain 19 §:ään esitetään muutosta majoituskorvauksen osalta. Luonnoksen mukaan majoituskorvauksen ratkaiseva peruste on se, kuinka kaukana oppivelvollisen kodista on lähin lukio tai lähin sellainen ammatillinen oppilaitos, jossa järjestetään koulutusta oppivelvollisen suorittamaan tutkintoon, ja jossa on mahdollista saada opetusta oppivelvollisen opetuskielen mukaisesti suomen tai ruotsin kielellä. Majoituskorvausta maksettaisiin, jos matka olisi yli 100 kilometriä tai päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestäisi yli kolme (3) tuntia. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että luonnoksessa mainittu lähin oppilaitos ei välttämättä ole oppilaitos, jossa näkövammaisen tai kuulonäkövammaisen pystyy opiskelemaan. On huomattava, että näkövammaiset tarvitsevat usein opinnoissaan saavutettavia oppimateriaaleja, yhdenvertaisuuslain mukaisia kohtuullisia mukautuksia tai erityisjärjestelyjä. Ei ole itsestään selvää, että nämä toteutuvat

lähimmässä oppilaitoksessa. Näkövammaisten liitto toteaa, että nämä olosuhteet on otettava huomioon majoituskorvausta arvioitaessa.

Lain 19 §:n 4 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että majoituskorvaukseen olisi oikeutettu myös oppivelvollinen, joka opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa ja jonka päivittäinen koulumatka nopeinta matkustustapaa käyttäen kestää yli kolme (3) tuntia. Näkövammaisten liitto kannattaa esitettyä muutosta. Samalla muistutamme yllä mainitsemistamme näkövammaisten ja kuulonäkövammaisten tarpeista muun muassa saavutettaviin oppimateriaaleihin. Nämä seikat tulee ottaa huomioon, kun kyse on vammaisista oppivelvollisista.

Millaisia huomioita teillä on tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Lain 4 §:ssä säädetään järjestämisluvan myöntämisestä. Näkövammaisten liitto kannattaa ehdotusta, jonka mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa voitaisiin myöntää myös valtion kouluille. Näkövammaisten opiskelijoiden näkökulmasta vahvaa osaamista on Valteri-koululla. Tämän osaamisen hyödyntäminen edistää aidosti koulutuksellista yhdenvertaisuutta.

Hakeutumisesta ja hakumenettelyistä säädetään lain 9 §:ssä. Pykälän 2 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että siinä säädettäisiin velvollisuudesta ottaa oppivelvolliset hakijat ensisijaisesti opiskelijoiksi tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen. Oppivelvolliset tulisi esityksen mukaan valita ensin sekä yhteishaussa että jatkuvassa valinnassa. Näkövammaisten liitto on huolestunut entistä tiukemmasta rajaamisesta oppivelvollisiin ja oppivelvollisuusiän ylittäneisiin. Koulutussektorilla tehtyjen muutosten vuoksi oppivelvollisuusiän ylittäneenä näkövammautuvan, joka tarvitsee uudelleen koulutuksen, on vaikea päästä koulutukseen. Mikäli näkövammautuneen koulutus ja ammatti ovat sellaiset, ettei hän voi näkövammaisena työllistyä aiemmalle alalleen, hänen tulee päästä opiskelemaan uutta itselleen soveltuvaa alaa. Ellei tämä toteudu, näkövammaisen joutuu jäämään työelämän ulkopuolelle, vaikka työvuosia voisi olla jäljellä kymmeniä. Näkövammaisten liitto edellyttää, että näiden opiskelupaikkaa tarvitsevien tosiasiallisista mahdollisuuksista päästä opiskelemaan tulee huolehtia. Näkövammaisten liitto on kirjannut asiasta tarkemmin tämän lausunnon viimeiseen kysymykseen.

Pykälässä 26 säädetään perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain soveltamisesta. Pykälän 1 momenttiin esitetään lisättäväksi, että perusopetuslain mobiililaitteiden haltuunottoa koskeva säännös ei koske tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta. Näkövammaisten liitto kannattaa esitystä.

Lisäksi Näkövammaisten liitto korostaa, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen saavutettavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Digitaalisten oppimisympäristöjen, oppimateriaalien ja ohjauksen on oltava saavutettavia, jotta lainsäädäntömuutokset johtavat tosiasialliseen yhdenvertaisuuteen.

Millaisia huomioita teillä on perusopetuslakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin liittyvistä muutosehdotuksista?

Ammatillisesta koulutuksesta säädetyn lain 39 §:ssä säädetään opiskelijoiden valintaperusteista. Pykälän 1 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että siinä säädetään velvollisuudesta ottaa oppivelvolliset hakijat ensisijaisesti opiskelijoiksi ammatilliseen koulutukseen. Muutos tarkoittaa, että oppivelvolliset hakijat tulee valita ensin sekä yhteishaussa että jatkuvassa haussa.

Näkövammaisten liitto on huolestunut entistä tiukemmasta rajaamisesta oppivelvollisiin ja oppivelvollisuuden ylittäneisiin. Koulutussektorilla tehtyjen muutosten vuoksi oppivelvollisuuden ylittäneenä näkövammautuvan, joka tarvitsee uudelleen koulutuksen, on vaikea päästä koulutukseen. Mikäli näkövammautuneen koulutus ja ammatti ovat sellaiset, ettei hän voi näkövammaisena työllistyä aiemmalle alalleen, hänen tulee päästä opiskelemaan uutta itselleen soveltuvaa alaa. Ellei tämä toteudu, näkövammaisen joutuu jäämään työelämän ulkopuolelle, vaikka työvuosia voisi olla jäljellä kymmeniä. Tämä on tuskin eduksi kenellekään. Näkövammaisten liitto edellyttää, että näiden opiskelupaikkaa tarvitsevien tosiasiallisista mahdollisuuksista päästä opiskelemaan tulee huolehtia.

Esityksessä rajausta perustellaan muun muassa perustuslain 16 §:llä. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että perustuslain 16 §:ssä säädetään myös seuraavaa: "Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä."

On perusteltua ottaa huomioon myös perustuslain 16 §:n oheinen säännös.

Näkövammaisten liitto muistuttaa, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus on voimassa lakina. Sopimuksen artikla 24 käsittelee koulutusta. Artikla on seuraava:

"1. Sopimuspuolet tunnustavat vammaisten henkilöiden oikeuden koulutukseen. Toteuttaakseen tämän oikeuden syrjimättä ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pohjalta sopimuspuolet varmistavat osallistavan koulutusjärjestelmän kaikilla tasoilla sekä elinikäisen oppimisen, jonka tarkoituksena on:

- a) kehittää täysimääräisesti inhimillisiä voimavaroja, omanarvontuntoa ja itsearvostusta sekä vahvistaa ihmisoikeuksien, perusvapauksien ja ihmiskunnan moninaisuuden kunnioittamista;
- b) mahdollistaa vammaisille henkilöille persoonallisuutensa, lahjakkuutensa ja luovuutensa sekä henkisten ja ruumiillisten kykijensä kehittämisen mahdollisimman pitkälle;
- c) mahdollistaa vammaisten henkilöiden tehokas osallistuminen vapaaseen yhteiskuntaan.

2. Tätä oikeutta toteuttaessaan sopimuspuolet varmistavat, että:

- a) vammaisia henkilöitä ei suljeta yleisen koulutusjärjestelmän ulkopuolelle vammaisuuden perusteella ja ettei vammaisia lapsia suljeta maksuttoman ja pakollisen ensimmäisen asteen tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle vammaisuuden perusteella;

- b) vammaiset henkilöt pääsevät kattavaan, laadukkaaseen ja maksuttomaan ensimmäisen asteen sekä toisen asteen koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa niissä yhteisöissä, joissa he elävät;
- c) vammaisia henkilöitä varten tehdään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset;
- d) vammaiset henkilöt saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan;
- e) toteutetaan tehokkaat yksilöidyt tukitoimet ympäristöissä, jotka mahdollistavat opillisen ja sosiaalisen kehityksen enimmillistämisen täysimääräisen osallisuuden tavoitteen mukaisesti.

3. Sopimuspuolet mahdollistavat vammaisille henkilöille elämänhallinnan ja sosiaalisen kehityksen taitojen oppimisen helpottaakseen heidän täysimääräistä ja yhdenvertaista osallistumistaan koulutukseen ja yhteisöön. Tätä varten sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet, joilla muun muassa:

- a) helpotetaan pistekirjoituksen, korvaavan kirjoituksen, puhetta tukevien ja korvaavien viestintätapojen, -keinojen ja -muotojen sekä erilaisten liikkumistaitojen oppimista ja helpotetaan vertaistukea ja mentorointia;
- b) helpotetaan viittomakielen oppimista ja kuurojen yhteisön kielellisen identiteetin edistämistä;
- c) varmistetaan, että näkövammaisten, kuurojen, kuulovammaisten tai kuurosokeiden, erityisesti lasten, koulutus annetaan yksilön kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaisilla kielillä, viestintätavoilla ja -keinoilla sekä ympäristöissä, jotka mahdollistavat oppimisen ja sosiaalisen kehityksen maksimoinnin.

4. Edistääkseen tämän oikeuden toteuttamista sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet palkatakseen opettajia, myös vammaisia opettajia, joilla on tarvittava viittomakielen ja/tai pistekirjoituksen taito, sekä kouluttaakseen kaikilla koulutustasoilla työskenteleviä ammattihenkilöitä ja henkilöstöä. Tähän koulutukseen on sisällyttävä tietoa vammaisuudesta sekä vammaisten henkilöiden tukemiseen tarkoitettujen asianmukaisten puhetta tukevien ja korvaavien viestintätapojen, -keinojen ja -muotojen, opetustekniikoiden ja materiaalien käyttöä.

5. Sopimuspuolet varmistavat, että vammaisille henkilöille annetaan syrjimättä ja yhdenvertaisesti muiden kanssa mahdollisuus yleiseen kolmannen asteen koulutukseen, ammattikoulutukseen, aikuiskoulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen. Tätä varten sopimuspuolet varmistavat, että vammaisia henkilöitä varten tehdään kohtuulliset mukautukset."

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee noudattaa YK:n vammaissopimuksen velvoitteita.

Ukkola Ville
Näkövammaisten liitto ry